

РОЗДІЛ 11 ВІЙСЬКОВЕ ПРАВО

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/97>

ПРАВОВА РОБОТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВИКОНАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

LEGAL AND ANTI-CORRUPTION WORK OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES OF THE SECURITY AND DEFENSE FORCES REGARDING INTERACTION WITH MILITARY ADMINISTRATIONS UNDER MARTIAL LAW

**Бабарицький О.В., к.е.н.,
заступник начальника інституту з навчальної
та наукової роботи – начальник навчального відділення**

*Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Брідня Є.О., начальник кафедри військового права

*Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

**Пашенко Є.М., д.філос. в гал. права (PhD),
старший викладач кафедри військового права**

*Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

**Івашенко С.М., доцент кафедри права
Національної безпеки та правової роботи**

*Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Чалний М.Г., викладач кафедри військового права

*Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Актуальність дослідження правової та антикорупційної роботи правоохоронних органів сил безпеки та оборони України в умовах воєнного стану визначається складністю та важливістю завдань, що стоять перед державою під час збройного конфлікту. Воєнний стан вимагає від органів державної влади, зокрема правоохоронних органів, сил безпеки та оборони, оперативної та скоординованої взаємодії з військовими адміністраціями для забезпечення правопорядку, захисту національної безпеки та ефективного функціонування суспільства.

В умовах воєнного стану зростає ризик виникнення корупційних проявів, що може підривати довіру громадян до державних інституцій та ускладнювати реалізацію необхідних заходів безпеки. Це зумовлює необхідність посилення антикорупційних заходів та вдосконалення правового забезпечення роботи відповідних органів.

Метою даної праці є аналіз правової основи діяльності правоохоронних органів у взаємодії з військовими адміністраціями, виявлення викликів, з якими стикаються ці органи в умовах воєнного стану, а також розробка рекомендацій щодо покращення антикорупційної роботи та підвищення ефективності взаємодії між відповідними інституціями.

Для досягнення мети дослідження будуть розглянуті наступні питання:

- правові засади функціонування правоохоронних органів та військових адміністрацій у період воєнного стану;
- специфіка координації та взаємодії між правоохоронними органами, силовими структурами та військовими адміністраціями;
- аналіз основних ризиків та викликів, пов'язаних з корупційними проявами під час воєнного стану;
- розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності правової та антикорупційної роботи.

Це дослідження має на меті сприяти вдосконаленню існуючої правової бази, підвищенню рівня прозорості та ефективності діяльності державних інституцій в умовах підвищеної небезпеки, а також забезпечити більш надійний захист прав і свобод громадян України.

Ключові слова: правоохоронні органи, воєнний стан, антикорупційна діяльність, військові адміністрації, сили безпеки та оборони, взаємодія державних інституцій, корупційні ризики, національна безпека, громадський порядок.

The relevance of the study of the legal and anti-corruption work of law enforcement agencies of the security and defense forces of Ukraine in the conditions of martial law is determined by the complexity and importance of the tasks facing the state in the period of armed conflict. Martial law requires state authorities, in particular law enforcement agencies, security and defense forces, to operate and coordinate with military administrations to ensure law and order, protect national security and the effective functioning of society.

In the conditions of martial law, the risk of corruption increases, which can undermine citizens' trust in state institutions and complicate the implementation of necessary security measures. This necessitates the strengthening of anti-corruption measures and the improvement of legal support for the work of relevant bodies.

The purpose of this article is to analyze the legal basis of the activities of law enforcement agencies in interaction with military administrations, to identify specific challenges faced by these agencies in the conditions of martial law, as well as to develop recommendations for improving anti-corruption work and increasing the effectiveness of interaction between various institutions.

To achieve the goal of the research, the following questions will be considered:

- legal principles of functioning of law enforcement agencies and military administrations during martial law;
- specifics of coordination and interaction between law enforcement agencies, law enforcement agencies and military administrations;
- analysis of the main risks and challenges associated with corruption manifestations during martial law;
- development of practical recommendations for increasing the effectiveness of legal and anti-corruption work.

This study aims to contribute to the improvement of the existing legal framework, increase the level of transparency and efficiency of state institutions in conditions of increased danger, as well as ensure more reliable protection of the rights and freedoms of Ukrainian citizens.

Key words: Law enforcement agencies, martial law, anti-corruption activities, military administrations of security and defense forces, interaction of state institutions, corruption risks, national security, legal basis, public order.

Правова основа діяльності правоохоронних органів у період воєнного стану є важливим аспектом забезпечення безпеки держави та громадського порядку. Воєнний стан, як особливий правовий режим, який запроваджується у випадку зовнішньої агресії або загрози суверенітету та територіальної цілісності країни, передбачає низку обмежень і посилення заходів, спрямованих на захист національних інтересів. В таких умовах правоохоронні органи стають однією з ключових ланок у системі державної безпеки.

Основою діяльності правоохоронних органів під час воєнного стану є Конституція України, закони та підзаконні акти, що регулюють їх повноваження і відповідальність. Одним із основних нормативно-правових документів, що визначає правовий режим воєнного стану, є Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Він встановлює порядок введення воєнного стану, права та обов'язки державних органів, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, а також громадян у цей період.

Правоохоронні органи під час воєнного стану наділяються додатковими повноваженнями для забезпечення громадського порядку, протидії диверсіям, терористичним актам і іншим злочинним діям, що можуть загрожувати національній безпеці. Водночас, їх діяльність повинна відповідати принципам законності, гуманізму та поваги до прав людини.

Відповідну увагу слід приділити також питанням взаємодії правоохоронних органів з військовими адміністраціями, які здійснюють управління на територіях, де введено воєнний стан. Така координація є необхідною для ефективного виконання завдань, оскільки військові адміністрації мають широкі повноваження, включаючи право приймати рішення, що стосуються обмеження прав і свобод громадян, введення комендантської години, тощо.

Певним викликом для правоохоронних органів є забезпечення законності під час виконання заходів, передбачених воєнним станом. Це включає запобігання зловживанням владою, корупційним проявам, незаконному використанню службового становища. Антикорупційна діяльність набуває особливого значення, оскільки корупція в умовах воєнного стану може мати катастрофічні наслідки для держави.

Правова основа діяльності правоохоронних органів у період воєнного стану є складним і багатограним механізмом, що поєднує в собі забезпечення національної безпеки з дотриманням прав і свобод громадян. Ефективність роботи правоохоронних органів у цей період залежить від чіткого дотримання законодавства, належної координації з іншими державними інституціями та непохитної відданості принципам правової держави.

В умовах сучасних викликів і загроз, що постають перед державою, взаємодія правоохоронних органів з військовими адміністраціями стає ключовим елементом у забезпеченні безпеки та стабільності. Ця взаємодія є необхідною не лише для підтримання правопорядку, але й для захисту національної безпеки, забезпечення громадянських прав і свобод у кризових ситуаціях, зокрема під час воєнного стану.

Військові адміністрації, що створюються у разі введення воєнного стану, наділені широкими повноваженнями для управління територіями, де виникають загрози

національній безпеці. Їх діяльність включає координацію оборонних заходів, забезпечення виконання рішень військового командування, а також контроль за діяльністю місцевих органів влади та підприємств. Водночас правоохоронні органи мають на меті забезпечення громадського порядку, боротьбу з кримінальними проявами та захист громадянських прав.

На жаль, зовнішні виклики доповнюються внутрішніми проблемами, пов'язаними з корупцією як девіантною формою соціальної поведінки. На переконання дослідників даного питання, корупція в Україні зросла до рівнів, які загрожують національній безпеці, оскільки суспільство усвідомлює, що слабка державність та корупція «пожирають» усі державні інститути, довіру суспільства до влади. Тобто логіка така: якщо держава слабка, вона не здатна захищатися [2, с. 10]. Корупція відчувається у всіх сферах суспільного життя: економічній, соціальній, політичній, духовній.

Ефективна взаємодія між цими двома структурами є вирішальною для успішного виконання завдань, покладених на них у період воєнного стану. Це передбачає не лише координацію дій, але й обмін інформацією, спільне планування та проведення операцій, взаємну підтримку у виконанні завдань. Наприклад, правоохоронні органи можуть надавати військовим адміністраціям дані про криміногенну ситуацію на певній території, а військові адміністрації – забезпечувати правовий захист та додаткові ресурси для реалізації заходів безпеки.

Проте така взаємодія має і свої виклики. В умовах воєнного стану, коли права та свободи громадян можуть бути тимчасово обмежені, важливо зберігати баланс між забезпеченням безпеки та дотриманням законності. Військові адміністрації, виконуючи свої функції, повинні діяти у межах правового поля, а правоохоронні органи – контролювати, щоб ці межі не були порушені.

Також важливою є проблема уникнення дублювання функцій та компетенцій між цими органами. Чітке розмежування повноважень допоможе уникнути конфліктів інтересів і забезпечить більш ефективне використання ресурсів. Тут важливу роль відіграє налагодження чіткої комунікації та обміну інформацією між військовими адміністраціями та правоохоронними органами.

Крім того, в умовах воєнного стану зростає ризик корупційних проявів, які можуть серйозно підірвати довіру громадян до державних інституцій. Це ще раз підкреслює необхідність ефективної взаємодії між військовими адміністраціями та правоохоронними органами у боротьбі з корупцією та іншими зловживаннями.

Отже, взаємодія правоохоронних органів з військовими адміністраціями є важливою складовою системи національної безпеки. Вона вимагає чіткого планування, належної координації та постійного контролю за дотриманням законності. Лише у такий спосіб можна забезпечити ефективний захист державних інтересів і громадян у складних умовах воєнного стану.

Антикорупційна робота в будь-якій країні є важливим елементом підтримання правопорядку та забезпечення справедливості. Однак у період воєнного стану ця діяльність набуває особливого значення. Корупція в умовах воєнного стану може мати не лише економічні, але й катастрофічні наслідки для безпеки держави, бо підірвує ефек-

тивність оборонних заходів, послаблює внутрішню єдність і створює додаткові загрози для національної безпеки.

Під час воєнного стану держава функціонує в умовах надзвичайної ситуації, де обмежені ресурси та час диктують необхідність швидких і рішучих дій. Це створює сприятливе середовище для зловживань владою, коли чиновники або посадові особи можуть використовувати свої повноваження для особистої вигоди. У таких умовах роль правоохоронних органів у запобіганні та протидії корупції стає вирішальною.

По-перше, правоохоронні органи повинні забезпечити ефективний контроль за розподілом і використанням державних ресурсів. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли фінансові й матеріальні ресурси спрямовуються на оборону країни. Будь-яке їхнє нецільове використання або розкрадання має бути негайно виявлене й покаране. У цьому контексті прозорість і підзвітність повинні стати пріоритетом для всіх державних установ.

По-друге, важливою складовою антикорупційної роботи є моніторинг діяльності посадових осіб, особливо тих, які приймають важливі рішення в умовах надзвичайного стану. Правоохоронні органи повинні мати можливість оперативно реагувати на будь-які повідомлення про корупцію, проводити розслідування й притягати винних до відповідальності. Тут особливо важливою є незалежність та невідчужуваність самих правоохоронців, що забезпечить довіру до них з боку суспільства.

По-третє, у період воєнного стану слід приділяти увагу не лише боротьбі з корупцією, що вже сталася, але й запобіганню корупційним ризикам. Це включає розробку та впровадження механізмів, які унеможливають корупційні дії, таких як системи електронних закупівель, прозорі процедури прийняття рішень, громадський контроль тощо.

Крім того, антикорупційна робота в період воєнного стану має спиратися на тісну співпрацю правоохоронних органів з громадянським суспільством і міжнародними партнерами. Це забезпечує додатковий контроль за діями державних органів і підвищує рівень довіри до антикорупційної діяльності. Громадські організації, медіа та міжнародні спостерігачі можуть відігравати важливу роль у викритті корупційних злочинів та унеможливленні їхньої подальшої повторюваності.

Таким чином, антикорупційна робота правоохоронних органів у період воєнного стану є ключовим елементом національної безпеки. Вона вимагає скоординованих зусиль, прозорості, відповідальності та активної участі на всіх рівнях суспільства. Лише через послідовну і рішучу боротьбу з корупцією можна забезпечити ефективне функціонування держави в найскладніших умовах, захистити її суверенітет і гарантувати справедливість для кожного громадянина.

Антикорупційна боротьба є невід'ємною складовою функціонування сучасної держави, особливо в умовах підвищених ризиків, таких як воєнний стан. Вдосконалення антикорупційних заходів вимагає системного підходу та впровадження інноваційних рішень, які сприяють зниженню рівня корупції та підвищенню прозорості в роботі державних органів [3]. Зокрема:

1. Впровадження сучасних технологій для контролю за фінансами та закупівлями. Одним із найефективніших інструментів у боротьбі з корупцією є цифрові технології. Впровадження систем електронних закупівель з відкритим доступом до даних дозволить забезпечити прозорість процесу розподілу державних коштів. Крім того, створення електронних платформ для моніторингу використання ресурсів у реальному часі забезпечить вчасне виявлення порушень та нецільового використання бюджетних коштів.

2. Посилення контролю за діяльністю посадових осіб. Регулярні аудити, несподівані перевірки та розширення повноважень антикорупційних органів для розслідування

діяльності високопосадовців є ключовими елементами в боротьбі з корупцією. Прозорість процесів прийняття рішень у державних установах сприятиме зниженню ризиків зловживань та підвищенню відповідальності посадових осіб.

3. Забезпечення незалежності правоохоронних органів. Незалежність антикорупційних органів від політичного тиску є фундаментальною умовою ефективної боротьби з корупцією. Захист прав викривачів корупції, незалежність розслідувань та створення етичних комісій всередині правоохоронних структур допоможуть забезпечити об'єктивність та прозорість у роботі цих органів.

4. Підвищення рівня правової культури та освіти. Забезпечення державних службовців і населення відповідними знаннями щодо етичних стандартів і антикорупційних норм є важливим інструментом у запобіганні корупції. Проведення регулярних тренінгів, семінарів та інформаційних кампаній дозволить підвищити обізнаність та відповідальність серед громадян та посадовців.

5. Створення ефективних механізмів зворотного зв'язку з громадськістю. Запровадження гарячих ліній та онлайн-платформ для повідомлення про корупцію сприятиме вчасному виявленню та реагуванню на порушення. Залучення громадських організацій до контролю за антикорупційною діяльністю дозволить забезпечити прозорість та підзвітність дій державних органів.

В умовах воєнного стану ефективна співпраця між правоохоронними органами та військовими адміністраціями є вирішальним фактором для забезпечення національної безпеки та правопорядку. Оптимізація цієї співпраці вимагає чітких механізмів координації та взаємодії. Це передусім:

1. Створення спільних оперативних штабів. Організація спільних штабів або координаційних центрів дозволить забезпечити ефективний обмін інформацією та координацію дій між правоохоронними органами та військовими адміністраціями. Визначення відповідальних осіб та встановлення чітких каналів комунікації допоможуть уникнути дублювання функцій та підвищити ефективність спільних дій.

2. Розробка спільних навчальних програм та тренінгів. Спільні навчання та тренінги з питань антикорупційної діяльності, управління кризовими ситуаціями та координації дій у надзвичайних умовах сприятимуть підвищенню професійного рівня працівників обох структур. Це також допоможе створити єдине розуміння проблем і підходів до їх вирішення.

3. Спільне використання ресурсів та технологій. Об'єднання технічних і кадрових ресурсів правоохоронних органів та військових адміністрацій дозволить ефективніше виконувати завдання, особливо у важкодоступних або кризових регіонах. Використання спільних інформаційних систем і баз даних сприятиме швидшому та точнішому аналізу ситуації та прийняттю обґрунтованих рішень.

4. Розробка спільних стандартів та протоколів дій. Встановлення єдиних стандартів і протоколів для виконання завдань у сфері безпеки та боротьби з корупцією допоможе уникнути непорозумінь і забезпечити ефективну співпрацю. Регулярний перегляд цих стандартів з урахуванням змін у законодавстві та оперативній ситуації дозволить підтримувати їхню актуальність.

5. Залучення громадськості та міжнародних партнерів до спільних проектів. Залучення громадянських організацій до процесу контролю за діяльністю правоохоронних органів та військових адміністрацій підвищить рівень прозорості й довіри до їхньої роботи. Співпраця з міжнародними організаціями сприятиме впровадженню кращих практик та стандартів у сфері безпеки та правопорядку.

Правова та антикорупційна робота правоохоронних органів у взаємодії з військовими адміністраціями

є критично важливою для забезпечення національної безпеки та стабільності держави в умовах воєнного стану. Співпраця між цими інституціями дозволяє ефективно реагувати на виклики, пов'язані з зовнішньою агресією, внутрішніми загрозами та забезпеченням правопорядку в кризових ситуаціях.

Правова база, що регулює діяльність правоохоронних органів і військових адміністрацій, повинна бути чітко визначеною та адаптованою до умов воєнного стану. Це включає не лише нормативно-правові акти, які регулюють їхні повноваження, але й чіткі механізми взаємодії та координації між цими структурами. Важливо, щоб кожна інституція мала зрозумілий обсяг повноважень і відповідальності, що мінімізує можливість дублювання функцій і забезпечує ефективне використання ресурсів [4].

Антикорупційна робота правоохоронних органів у період воєнного стану є надзвичайно важливою для підтримання довіри громадян до державних інституцій та забезпечення належного функціонування державного апарату. Запобігання корупції та боротьба з її проявами

вимагають активних і скоординованих дій, зокрема впровадження сучасних технологій, підвищення прозорості та підзвітності, а також забезпечення належного контролю за діяльністю посадових осіб.

Ефективна взаємодія правоохоронних органів з військовими адміністраціями є основою для успішного виконання поставлених завдань у складних умовах воєнного стану. Спільні зусилля в боротьбі з корупцією, налагодження механізмів координації та обміну інформацією, а також залучення громадськості до процесів контролю сприятимуть підвищенню ефективності та прозорості їх діяльності.

Підсумовуючи слід зазначити, що удосконалення правової та антикорупційної роботи в рамках взаємодії між правоохоронними органами і військовими адміністраціями є ключовим фактором у забезпеченні національної безпеки та стабільності держави. Тільки через скоординовані дії, спрямовані на посилення законності та боротьбу з корупцією, можна досягти стійкого розвитку та захистити інтереси держави та її громадян в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/>
2. Волошенко А. В. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 3. С. 8–16.
3. Антикорупційна програма Служби безпеки України на 2021–2024 роки : наказ Центрального управління Служби безпеки України від 19.04.2021 № 126. URL: <http://ssu.gov.ua/antikoruptsiinaprohrama-2021-2024>.
4. Кримінологія : навч. посібник / за ред. Б. М. Головкина. Київ : Право, 2020. С. 384.
5. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ: КНТ, 2019. С. 368.
6. Пащенко Євген Миколайович, Чалий Михайло Григорович: Організаційно-правові засади корупції у секторі безпеки і оборони України на відомчому рівні, Південноукраїнський правничий часопис. Теоретичні та практичні аспекти забезпечення національної безпеки. № 4 Том 3, 2022. ОДУВС МВС України. Одеса 2022. С. 212–216.
7. Пащенко Євген Миколайович, Іващенко Сергій Миколайович: Поняття та принципи управління ризиками в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право». Випуск № 77, частини 2, Ужгород 2023. Збірник наукових праць, м. Ужгород-2023. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2023, № 77. С. 102–107.
8. Пащенко Євген Миколайович, Чалий Михайло Григорович: Правові інструменти протидії корупції у секторі безпеки і оборони України: сутність і особливості, Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: «Публічне управління та адміністрування». Том 33 (72) № 5, 2022. С. 132–136.
9. Іващенко Сергій Миколайович, Чалий Михайло Григорович: Правова робота під час здійснення антикорупційної діяльності у правоохоронних органах, Юридичний науковий електронний журнал № 6/2024, С. 307–310.